

КОЛЕСНИКОВА Л.В.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА У ХХ СТОЛІТТІ: ДО ПРОБЛЕМИ ТРАДИЦІЙ І НОВАЦІЙ

Предметом тривалих дискусій були і продовжують залишатися проблеми спадковості, новацій і традицій у культурі. Збереження і засвоєння здобутків попередніх епох розглядають як традицію (лат. *traditio* - передача); коли ж відбувається уривання поступовості - воно сприймається як відхід від традиції, новація. Детальний аналіз, проте, засвідчує, що уривання поступовості, найчастіше, теж є продовженням традиції, але - іншої.

Так, давньогрецьке мистецтво пізньої архаїки пориває із стилізованою умовністю своєї традиційної культури і створює принципово нове мистецтво, яке тривалий час для наступників залишатиметься неперевершеним зразком. Проте й «відкинуте» мистецтво не зникне. Воно понад два тисячоліття лишатиметься в парменідівському часі культури, у якому одночасно присутні усі темпоральні модуси, що робить його часом-вічністю. Те мистецтво, реактуалізувавшись наприкінці ХІХ століття, змінить свій темпоральний статус і стане одним із джерел мистецтва модернізму. Ще одним його джерелом і в Західній, і в Східній Європі стане середньовічне мистецтво; воно свого часу урвало античну традицію з тим, щоб також відійти до часу-вічності (парменідівського часу культури) в добу Відродження і Бароко. П.Рікер називає традицію «*трансісторичною*» [3, с.28]. Це спричиняється не хронологічними розривами, а особливостями спадковості в мистецтві. За образним висловлюванням В.Шкловського, воно відбувається не від «*батька*» до «*сина*», а від «*дядька*» до «*племінника*» [4, с.5]. Доволі часто цей процес відбувається від «*дідового брата*» до «*онука*»; тому графічне зображення історії розвитку мистецтва являтиме собою не суцільну, а ламану уривчасту лінію.

Вагомими чинниками формування мистецтва модернізму стали також традиційна культура народів Тропічної Африки, Полінезії, Америки та культура Сходу. Вони, крім збагачення митців Європи новими зображувальними засобами, давали інші світоглядні засади й презентували іншу картину світу. І майже

синхронно з цими процесами предметом філософських рефлексій стає проблема Іншого та Іншості, які змінюють їх онтологічний і аксіологічний статуси, значно розширюючи межі традиційних уявлень про норму [2, с.106-107], що з часом подекуди призвело до фактичного розмивання тих меж і нищення «*межових стовпів*», які забезпечували людині самозбереження впродовж минулих тисячоліть.

В добу модернізму українське мистецтво розриває колоніальні обмеження й стає суб'єктом європейського і світового культурного процесу. Цьому сприяла духовна атмосфера, створена напруженою роботою плеяди митців нової генерації. Оригінальності і неповторності їхнє мистецтво завдячує також двом потужним первням, які вплинули на їхню творчість: 1) традиційній народній культурі, яка почала освоюватися ще романтиками, проте глибинні її пласти лишалися «*terra incognita*» для нащадків; 2) трипільській культурі, відкритій наприкінці ХІХ століття, вона справила вплив насамперед на живопис і скульптуру, але, опосередковано, і на інші види мистецтв [1].

В мистецтві скульптури автори протягом тисячоліть, втілюючи свої задуми, розкривали пластичні можливості матеріалу: воску, каменю, металу, кістки тощо, їхніх комбінацій. Трипільські майстри були першими, хто спробував розкрити пластичні можливості Порожнечі. В свідомості наших сучасників ще побутують сформовані наукою Нового часу уявлення, за якими Порожнеча, Ніщо ототожнюється з абсолютною відсутністю Буття, хоча наука ХХ століття наблизилася до східного розуміння Порожнечі, «*де все існує без обмежень - все стає самим собою*» [5, с.42]. Небуття, Ніщо, це - до-буття, «*повнота не проявленого світу, істинно суцього, таємничо-прекрасного*» [5, с.42]. Ці зміни в науковій картині світу будуть відбуватися протягом першої половини минулого століття. У творчості О.Архипенка (1887-1964) виразно проявилось «*касандрівське начало*» мистецтва, коли митець на півстоліття випередив науку. Він, використовуючи прийом трипільської скульптури, розпочав експерименти з порожнечею як зображувальним засобом і багато в чому визначив розвиток світової скульптури.

Значні здобутки мали й інші види мистецтв. Мистецтво модернізму формувало свою «*мову*» і нового реципієнта, здатного прочитати і зрозуміти її. Воно, разом з тим, справило суттєвий вплив

на розвиток мистецтва 20-30-х років минулого століття. Коли б мистецтво у XX столітті розвивалося без перешкод як відкрита система, проблеми традицій, новаторства, уривання поступовості й спадковості вирішувалися б на засадах синергетики, а не на засадах диктатури пролетаріату. Нам важко спроектувати можливий стан української культури кінця другого тисячоліття. Натомість, крім реального Чорнобиля, ми одержали і «духовний Чорнобиль» - словосполучення, яке набуло широкого вжитку вже влітку 1986 р. і позначало наявний стан суспільства.

Одним із важливих соціальних і економічних завдань сьогодення є подолання наслідків чорнобильської аварії. Проводяться наукові конференції, публічні слухання, дискусії. Про ліквідацію феномену духовного Чорнобилю і його наслідків поки що дискутують значно менше, хоча без нього (духовного Чорнобилю) масштаби і наслідки чорнобильської катастрофи були б значно меншими, а їхня ліквідація - успішнішою. В цьому переконують нас реалії сучасного японського життя.

-
1. Бурдо Н.Б. Сакральний світ трипільської цивілізації. - К.: Наш час, 2008. - 296 с.
  2. Грабовська І. Спроба виправдання невинного // Сучасність. - №2. - С.104-109.
  3. Рикёр П. Время и рассказ. Т.2 Конфигурации в вымышленном рассказе. - М.-СПб: Университетская книга, 2000. - 218 с.
  4. Шкловский В.Б. Розанов (Из книги «Сюжет как явление стиля»). - Изд-во «Опояз», 1921. - 56 с.
  5. Японские дзуйхицу / Сост., вступ. статья Т.П. Григорьева. - М.: «Северо-Запад», 1998. - 632 с.